

HOOFDSTUK III.

Uitbreiding der Doleantie.

I. DE REFORMATIE TE UTRECHT.

Het is niet wel doenlijk en ook niet noodig, van elke kerk afzonderlijk te verhalen, hoe men er kwam tot afwerping van het juk der Synodale Hiërarchie.

Daarom geven we slechts een enkel voorbeeld, en wel allereerst Utrecht.

Op 15 Februari 1886 had ook Utrechts kerkeraad een betuiging van sympathie gezonden aan de geschorste Amsterdamsche broeders. En op den 18^{den} van diezelfde maand sprak Ds. Hoekstra in het *Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen* over de reformatie der Kerk.

De Attestenkwestie werd nu ook hier al spoedig een punt van overweging, en op 7 Februari 1887 dienden Ds. Ringnald e. a. een rapport over deze zaak bij den kerkeraad in.

De Algemeene Kerkeraad besloot toen, het rapport gedurende veertien dagen ter visie te leggen, waarbij Ds. J. C. Verhoeff geheimhouding aanbeval, opdat er naar buitenaf geen sprake over viel.

Daarna kwam het den 21sten Februari in behandeling, onder het voorzitterschap van Ds. Felix, die het van te voren gelezen had en er in gekend was, en die toch het stuk aan de orde van behandeling stelde; een behandeling, die echter gestuit werd door een verklaring van Ds. Verhoeff van dezen inhoud:

De ondergeteekende:

overtuigd, dat de conclusie van het Rapport, door de heeren Ringnald e. s. ingediend, gebouwd is op praemissen, waarvan de aanneming een onvermijdelijke eerste schrede is op den weg van de verbreking van het verband, waarin deze gemeente staat tot de Nederlandsche Hervormde Kerk,

brengt protest in tegen de behandeling van het Rapport door den Kerkeraad, en tegen het aan de orde stellen van die behandeling door den voorzitter,

en behoudt zich c. q. eene aanklacht deswege voor bij het daartoe aangewezen Kerkelijk Bestuur.

Nu ontstond een verwarde discussie over het al of niet geoorloofde eener behandeling van dit rapport. Eindelijk werd met één stem meerderheid een voorstel-Kol aangenomen, aldus luidende:

„De vergadering, gehoord het rapport en de conclusie, der commissie dank zeggende, besluit rapport en conclusie niet in behandeling te nemen, maar aan den Bijzonderen Kerkeraad de vraag te richten, of het niet noodig is, nauwkeuriger dan tot hiertoe geschied is, toezicht te houden op de inkomende en uitgaande attestatiën.”

Om echter te voorkomen, dat dit voorstel een doode letter zou blijven, werd nu in de vergadering van den Bijzonderen Kerkeraad het volgende amendement voorgesteld:

„Met dien verstande, dat attestatiën van of naar elders zullen worden aangenomen of afgegeven, en inschrijvingen van hen, die hier woonachtig, maar elders „aangenomen” zijn, zullen geschieden alleen na de erkenning der betrokken personen, dat zij instemmen met de Belijdenis der Kerk, door overeenkomstig de tweede doopvraag te verklaren: *dat zij de leer, die in het Oude en Nieuwe Testament en in de artikelen des Christelijken geloofs begrepen is en in de Christelijke kerk alhier geleerd wordt, bekennen de waarachtige en volkomene leer der zaligheid te wesen.*”

Maar Dr. Bronsveld e. a. verlieten nu de vergadering, naar het scheen met het doel om door onvoltalligheid de behandeling van het amendement onmogelijk te maken.

Intusschen was er reeds een actie op touw gezet tot vervolging van hen, die een zwakke poging waagden om overeenkomstig de belofte, bij de bevestiging in het ambt afgelegd, in de regeering der Kerk naar Gods Woord te handelen.

Die actie was al begonnen zeer kort na het Congres, op het Ministerie, de samenkomst der Utrechtsche predikanten. De predikant, aan wiens huis de vergadering gehouden werd, presideerde dan. Dien avond nu was men samen ten huize van den oudsten collega, Ds. Verhoeff, op de Breedstraat. Deze, de vice-president van de Algemeene Synodale Commissie, die den Amsterdamschen kerkeraad had afgewezen, en te gelijk voorzitter van het Provinciaal Kerkbestuur van Utrecht, was een volbloed reglementarist. Op de kerkeraadsvergadering verscheen hij altijd met de Kerkelijke reglementen bij zich.

Welnu, hij was het, die, als voorzitter van het Ministerie, de collega's Hoekstra en Ringnald zeer beleefd en vriendelijk polste,

of zij van plan waren, de gedragslijn, door het Congres getrokken, te volgen. En nadat dit uit deze samenspreking inderdaad gebleken was, dienden drie aanzienlijke leden van den kerkeraad, Jhr. E. van Weede van Dijkveld, Mr. A. R. Falck en Dr. J. H. Gunning Wzn., op 8 Februari bij het Classicaal Bestuur een aanklacht in tegen 13 kerkeraadsliden, wegens bijwoning van het Gereformeerd Congres.

In zijn vergadering van 23 Febr. besloot nu het Classicaal Bestuur met 6 tegen 3 stemmen, de aangeklaagden te hooren. Maar de praeses van 't Bestuur, Ds. Felix, legde op diezelfde vergadering zijn functie en daarmee tevens zijn lidmaatschap van 't Bestuur neer. Hij wilde zich nog liever laten afzetten, dan een verdrukker der broederen te worden. Voorzichtigheidshalve trok hij zich echter terug, nu de omstandigheden tot doortasten dwongen. Want aan meegaan met de Doleantie dacht hij evenmin, meenende reeds te oud te zijn om zich nog in nieuwe toestanden te verplaatsen. Ook de scriba van het Classicaal Bestuur, Ds. Wolf, was reeds op jaren, maar toonde zich toch van elk beslist optreden tegen zijn doleerend gezinde broeders afkeerig. Drie zijner zonen gingen trouwens met de Doleantie mede. Wegens zijn familiebetrekking met één der beklaagden werd hij nu als scriba op non-activiteit gezet en door Dr. Bronsveld vervangen, terwijl Ds. Van Heerde van Breukelen in de plaats van Ds. Felix als voorzitter optrad. Deze werd nu met Ds. Buytendijk van IJselstein en Mr. De Balbian van Doorn benoemd om zich door Ds. Hoekstra c. s. te laten inlichten.

Gevolg van dit onderhoud was, dat het Classicaal Bestuur de tegen hen ingebrachte bezwaren, als aanleiding kunnende geven tot ontzetting uit de kerkelijke bediening, doorzond naar het Provinciaal Kerkbestuur. Bij het verhoor voor dit Bestuur gaf de voorzitter, Ds. Verhoeff, er openlijk zijn leedwezen over te kennen, dat hij tegenover het beste deel der gemeente kwam te staan. Maar omdat de bijwoners van het Congres de Synodale Organisatie onbestaanbaar verklaard hadden met trouw aan den Koning der Kerk, werden zij, 14 Maart 1887, voor den tijd van zes maanden geschorst; welke schorsing zou ingaan op 1 April.

Op Woensdag 23 Maart d.a.v. was er kerkeraadvergadering. En de voorzitter van het Provinciaal Kerkbestuur, Ds. Verhoeff, was dien avond voorzitter van den kerkeraad.

Ter tafel lag een missive van het Provinciaal Kerkbestuur, meldende het schorsingsvonnis, over 13 leden van den kerkeraad uitgesproken. De praeses liet het stuk voorlezen, en deelde voorts mede, dat van elf niet-geschorste ouderlingen een protest was ingekomen tegen dit schorsingsvonnis. Dit protest wilde hij echter niet in bespreking brengen.

Nu stond een niet-geschorst diaken, broeder A. Fukkink, op en deed het volgende voorstel:

„De Algemeene Kerkeraad der Nederd. Herv. Gemeente te Utrecht, kennis genomen hebbende van het vonnis, door het Provinciaal Kerkbestuur van Utrecht uitgesproken over dertien leden van dezen Kerkeraad;

overtuigd, dat dit vonnis niet is overeenkomstig het Woord van God; en zich alzoo geplaatst ziende tusschen de keuze, om òf de beslissing van genoemd Bestuur te eerbiedigen en te erkennen, òf die beslissing te verwerpen in gehoorzaamheid aan dien Koning, die ook aan deze dertien broeders hunne ambten toebetrouwde;

besluit, aan de uitspraak van het Prov. Kerkbestuur geen gevolg te geven, en zoo na als vóór 1 April de gevonniste broeders in hun ambt te blijven erkennen; hen toe te laten in zijn samenkomsten en vergaderingen, hen het Evangelie te laten bedienen, de gemeente te laten weiden en de armen te laten verzorgen, even alsof er geen vonnis bestond.”

De voorzitter weigerde echter dit voorstel in behandeling te laten komen en wilde over het schorsingsvonnis geen discussie toelaten. En toen nu de meerderheid der predikanten hem aanmoedigde aldus een levenskreet der gebonden kerk te smoren, plaatste Ds. Hoekstra zich vóór den voorzitter, hief waarschuwend den vinger op, en zeide: „Praeses, bedenk toch, gij staat een kwade zaak voor, gij zondigt tegen God.” En of toen de praeses een oogenblik in zijn conscientie getroffen is geweest, wie zal het zeggen, maar feit is, dat hij, die anders altijd zich zelf wist te beheerschen, nu zijn tegenwoordigheid van geest verloor, zijn hamer wegwierp en zijn zetel verliet, zeggende, dat hij zóó niet kon presideeren.

In deze opschudding legde Ds. Hoekstra, met verheffing van stem, de volgende verklaring af:

„Namens de door het Provinciaal Kerkbestuur van Utrecht ge-
„vonniste broederen verklaar ik, nu de praeses dezer vergadering
„zelfs weigert, den broederen gelegenheid te geven, een vonnis,
„dat tegen het Woord van God en de eere van den Koning der
„Kerke indruischt, voor niet geldig te verklaren, dat het ons niet
„geoorloofd is, langer te vergaderen onder eene organisatie, die
„zulke zonde medebrengt. Weshalve zij allen oproepen, opdat onze
„ziele zich niet verder bezondige, deze plaats met ons te verlaten,
„en deze vergadering voort te zetten ten huize van br. ouderling
„H. van Dijk. Onze hulpe is in den Naam des Heeren, die den
„hemel en de aarde gemaakt heeft.”

En toen scheelde het maar weinig, of Ds. Schouten zou Ds. Hoekstra te lijf zijn gegaan. Doch daarin tegengehouden, sloeg hij, razend van woede, met zijn stok op de groene tafel.

Onder dreigementen en scheldwoorden verlieten nu Ds. Hoekstra en Ds. Ringnalda de Domkamer, gevolgd door 5 ouderlingen en 9 diakenen.

hebben gehandhaafd, te verguizen, wenscht hij in hunne smaadheid te deelen.

De wereldgebeurtenissen en de oordeelen Gods, over Kerk en Staat gekomen, bevestigen dagelijks de juistheid der inzichten van Groen van Prinsterer op staatkundig zoowel als op kerkelijk gebied. Zijn vroegere medestrijder ziet hierdoor ook het zegel gedrukt op hetgeen hij in gelijken geest arbeide. Wie, die Vaderland en Kerk liefheeft, zou nog schromen, den heer Elout van Soeterwoude na te volgen en met hem het onheilig juk der aan de Nederlandsche Gereformeerde Kerk vijandige Synode af te schudden?

Met de meeste hoogachting heb ik de eer mij te noemen

Uwen dw. dien. en vriend:

L. W. C. KEUCHENIUS.

's-Gravenhage, 28 Dec. 1887.
